

СЕКЦІЯ 3

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.113.2

Васюник Т.І.*аспірант кафедри теоретичної та прикладної економіки
Львівського торговельно-економічного університету*

БАНКІВСЬКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КРЕДИТ В СИСТЕМІ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено роль банківського кредиту і значення амортизації в процесі відтворення основних засобів та в забезпеченні відтворювального процесу. Автором надано дефініцію «інвестиційний кредит», окреслено його об'єкт і суб'єкт. Показано основні відмінності інвестиційного кредитування від інших форм фінансування інвестиційних заходів. Визначено ключові проблеми інвестиційного кредитування відтворення основного капіталу.

Ключові слова: основний капітал, інвестиційний кредит, інвестиції, відтворення, фінансування.

Васюник Т.И. БАНКОВСКИЙ ИНВЕСТИЦИОННЫЙ КРЕДИТ В СИСТЕМЕ ВОСПРОИЗВОДСТВА ОСНОВНОГО КАПИТАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье исследованы роль банковского кредита и значение амортизации в процессе воспроизводства основных средств и в обеспечении воспроизводственного процесса. Автором предоставлена дефиниция «инвестиционный кредит», определен его объект и субъект. Показаны основные отличия инвестиционного кредитования от других форм финансирования инвестиционных мероприятий. Определены ключевые проблемы инвестиционного кредитования воспроизводства основного капитала.

Ключевые слова: основной капитал, инвестиционный кредит, инвестиции, воспроизведение, финансирование.

Vasyunyk T.I. BANK INVESTMENT CREDIT IN THE SYSTEM OF COMPANY'S REPRODUCTION OF FIXED CAPITAL

It is investigated in the article the role of bank credit and the value of depreciation in the process of reproduction of fixed capital and in ensuring reproduction process. It is defined by the author the definition of "investment credit", its object and subjects are outlined. The main differences of investment credit from other forms of financing of investment measures are shown. The key problems of investment crediting of capital reproduction are determined.

Key words: fixed capital, investment credit, investments, reproduction, financing.

Постановка проблеми. В сучасних умовах відтворення основного капіталу відбувається надзвичайно повільними темпами, що призвело до того, що вітчизняна економіка є однією з технологічно відсталих економік світу. Важливу роль в цьому відіграє інвестиційний кредит. Незважаючи на значний відтворювальний потенціал, банківський інвестиційний кредит як джерело фінансування відтворення основного капіталу поки не набув популярності в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження теоретичних і практичних аспектів впливу амортизаційної політики на відтворення основного капіталу зробили такі вчені, як, зокрема, О. Вовчак [1], Т. Грицай [2], А. Пересада [3], Т. Майорова [3], Н. Перзеке [4], С. Урванцева [5].

Мета статті полягає у визначенні переваг і недоліків банківського інвестиційного кредитування в процесі відтворення основного капіталу. Для досягнення мети необхідно проаналізувати категорію «інвестиційний кредит».

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед інструментів грошово-кредитної політики особливе місце в забезпеченні відтворювального процесу посідає банківський кредит. Банки виступають головною ланкою грошово-кредитної системи і є реальними посередниками на інвестиційному ринку, мають можливість залучати необхідні фінансові ресурси і вкладати капітал у найбільш привабливі проекти, вони виконують важливу функцію із стимулювання та забезпечення процесу відтворення основного капіталу. Головним інструментом реалізації цієї функції виступає банківський інвестиційний кредит, який є

важливою категорією ринкової економіки, що віддзеркалює реальні зв'язки та відносини економічного життя, а необхідність його активізації обумовлена низкою факторів, ключовими серед яких є такі:

1) застарілість матеріально-технічної бази на великих підприємствах, що призводить до підвищеної матеріало- та енергоємності, як наслідок, до зниження конкурентоспроможності вітчизняної продукції;

2) нестача власних фінансових ресурсів для початку та розширення підприємницької діяльності для малих підприємств, що з урахуванням складності кредитування малого бізнесу за традиційними програмами призводить до нерозвиненості малого бізнесу та виродження середнього класу в країні;

3) нерозвиненість вітчизняного фондового ринку, яка концентрує коло пошуків інвестиційного капіталу з боку підприємств саме на банківській системі [3].

Щодо теоретичного визначення цієї категорії, то узагальнення автором визначення терміна «інвестиційний кредит» дає змогу стверджувати, що найбільш правильно вираження його сутності подається О. Вовчак, яка стверджує, що «інвестиційний кредит – це кредит в основний капітал з метою його збільшення й на цій базі розширення виробництва, що надається позичальникам для здійснення ними інвестиційних вкладень, наприклад кредити на будівництво, освоєння землі, купівлю будівель, обладнання» [1, с. 136]. Це твердження, як і більшість проаналізованих нами, виокремлює дві найбільш характерні ознаки для цього поняття, а саме:

1) об'єктом розміщення кредитних ресурсів є основний капітал;

Рис. 1. Правове та методичне забезпечення інвестиційного кредитування [2]

Таблиця 1

Сутнісні характеристики інвестиційного кредиту [4, с. 78]

Ознака	Характеристика
1. Кредитор	Кредитором виступає комерційний банк або консорціум банків.
2. Цільове призначення	Фінансування заходів з придбання, створення та модернізації основного капіталу.
3. Термін	Як правило, кредит є довгостроковим і залежить від терміну окупності інвестицій.
4. Сума	Кредит, як правило, є великою сумою.
5. Забезпечення	Кредит повинен мати надійне забезпечення.
6. Ризик	Тривалий термін користування кредитом збільшує сукупний ризик через можливість несприятливих змін відсоткової ставки, стану економіки загалом тощо. Однак надійне забезпечення кредиту може істотно зменшити ризик.
7. Форма	Крім звичайної форми кредитування, можуть застосовуватися лізинг, іпотека, проектне фінансування.
8. Процентна ставка	Може використовуватися як фіксована, так і плаваюча процентна ставка.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика форм фінансування інвестиційних заходів [5, с. 25]

Позиції, що порівнюються	Інвестиційне кредитування (ІК)	Проектне кредитування (ПК)	Проектне фінансування (ПФ)
Специфіка процесу	Кредитна операція; моноінструментальна схема.	Кредитна операція; моноінструментальна схема.	Синтетична операція, що поєднує кредитування та інші інструменти фінансування.
Об'єкт процесу	Розміщення позиченої вартості в необоротні активи, як правило, пов'язане з реалізацією інвестиційного проекту.	Інвестиційний проект.	Інвестиційний проект (як правило, складний, соціально значимий та з високим обсягом інвестиційних ресурсів, а саме від 200 млн. дол.).
Суб'єкти процесу	Банк (кредитні установи), держава (за умов державного інвестиційного кредитування). Підприємство є ініціатором проекту.	Банк (кредитні установи); страхові компанії, держава; підрядчики, постачальники, покупці тощо. Підприємство є ініціатором проекту. Спеціальна проектна компанія створюється спонсорами (ініціаторами) реалізації проекту; залучає ресурси для реалізації проекту та розраховується з кредиторами та інвесторами проекту за рахунок грошових потоків, що генеруються проектом.	Банк, лізингові, інвестиційні, страхові компанії, НПФ, держава (внесення частки капіталу в проект, надання кредиту або гарантій, створення сприятливих умов для інвестицій, надання різних пільг, включаючи пільги в оподаткуванні); підрядчики, постачальники, покупці тощо. Підприємство є ініціатором проекту. Спеціальна проектна компанія.
Джерела погашення боргу	Грошові потоки від проекту та поточна діяльність позичальника. Відповідно, оцінюються ефективність ІП, інвестиційна кредитоспроможність ініціатора та вплив на неї результатів реалізації ІП.	Виключно грошові потоки, що генеруються ІП.	Виключно грошові потоки, що генеруються ІП.
Забезпечення повернення позикових коштів	Реальні активи.	Практично відсутні активи для забезпечення повернення позикових коштів на початковому етапі інвестиційної стадії проекту. За ступенем освоєння коштів створені (придбані) активи можуть оформлятися як заставне забезпечення. Проте банк може вимагати забезпечення за проектом у формі гарантій, порук, страхування.	Практично відсутні активи для забезпечення повернення позикових коштів на початковому етапі інвестиційної стадії проекту. За ступенем освоєння коштів створені (придбані) активи можуть оформлятися як заставне забезпечення. Проте банк може вимагати забезпечення за проектом у формі гарантій, порук, страхування.

Продовження таблиці 2

Боргове навантаження та вартість капіталу проекту	Як правило, питома вага боргових ресурсів не перевищує 70%. Вартість фінансування враховує ризики П, кредитоспроможність ініціатора та якість забезпечення.	Можливість залучити значні обсяги капіталу з високим фінансовим важем. Як правило, кредитори покривають до 90% необхідних витрат проекту. Вартість капіталу залежить від типу проектного кредитування.	Високе боргове навантаження, а саме до 90% вартості проекту. Вартість фінансування враховує вид проектного фінансування, ризики проекту (підвищена процентна маржа для компенсації кредитного ризику) та загалом є дорожчою з урахуванням відсутності застави.
Розподіл ризику щодо проекту між його учасниками	Традиційно позичальник приймає на себе всі ризики щодо реалізації проекту (повний регрес на позичальника). Банк зберігає право компенсації усіх зобов'язань позичальника перед ним.	Розподіл ризиків між ініціатором та інвесторами (кредиторами). Підприємство є ініціатором проекту та може перенести частину своїх ризиків на інших учасників проекту. Залежить від типу проектного кредитування: без регресу на позичальника (найбільш ризиковано для банку); з частковим регресом (паритетний розподіл ризику); з повним регресом на позичальника (прирівнюється до звичайного кредитування).	Розподіл ризиків між ініціатором та інвесторами (кредиторами). Залежить від виду проектного фінансування: банківське (залежить від права регресу); корпоративне; за участі держави (здійснюється розподіл ризиків між приватним бізнесом та державними органами влади).

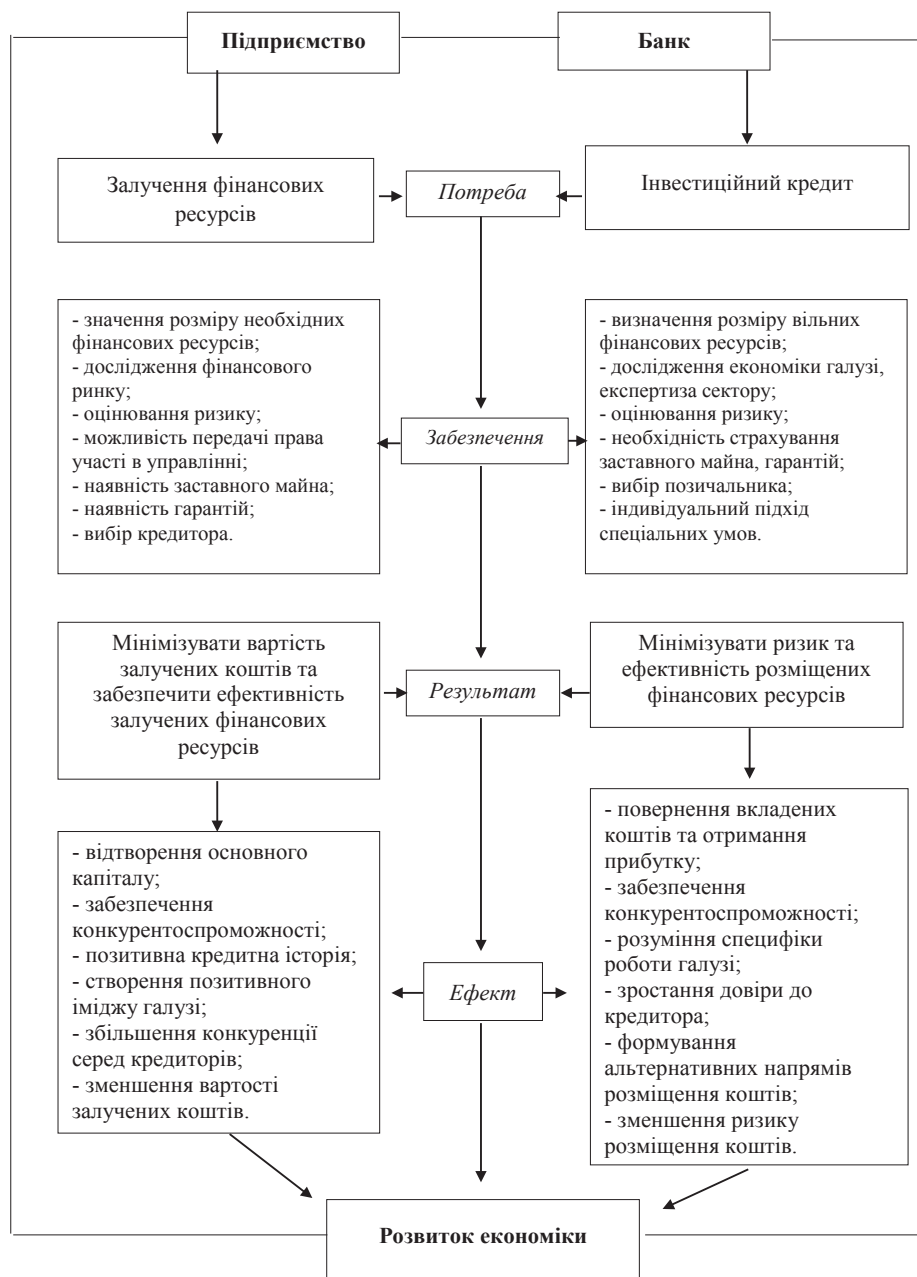

Рис. 2. Схема взаємозалежності потреб підприємств, банків та економіки загалом в процесі інвестиційного кредитування

2) забезпечення розширеного відтворення основного капіталу позичальника.

До об'єктів інвестиційного кредитування у вітчизняній економічній літературі відносять нове будівництво, розширення, реконструкцію, устаткування, будівель, землі; модернізацію діючих підприємств; науково-технічні розробки, що мають фундаментальне і прикладне значення, фінансуються державою та корпораціями, а також забезпечують поворотний потік доходів у визначені договором строки; інші об'єкти основного капіталу.

Суб'єктами інвестиційного кредитування можуть виступати кредитори, інвестори, позичальники, гарантійні фонди, замовники, страхові компанії, забудовники, інжинірингово-консалтингові фірми, а також державні органи управління [2, с. 7].

Крім того, на основі чіткого усвідомлення об'єкта і суб'єкта інвестиційного кредитування можна сказати, що особливістю інвестиційного кредитування є те, що воно має відповідати вимогам Закону України «Про інвестиційну діяльність», який регламентує здійснення інвестиційної діяльності загалом на території України, та вимогам законодавчих і нормативних актів, які регулюють банківську діяльність стосовно кредитування [2, с. 9] що відображене на рис. 1.

Під час розгляду банківського кредиту як інвестиційного ресурсу слід мати на увазі той факт, що таким він може стати лише за умови забезпечення розширеного відтворення основного капіталу позичальника, а в разі невиконання зазначеної умови його слід розглядати як звичайне кредитування.

Таким чином, інвестиційне кредитування характеризується як специфікою сутнісного змісту, так і особливостями забезпечення.

Важливі сутнісні характеристики інвестиційного кредиту, які розкривають його специфіку, наведені в табл. 1.

Основні відмінності інвестиційного кредитування від інших форм фінансування інвестиційних заходів наведено в табл. 2.

Незважаючи на значний відтворювальний потенціал, банківський інвестиційний кредит як джерело фінансування відтворення основного капіталу поки не набув популярності в Україні. Це дещо незвична ситуація, якщо врахувати той факт, що інвестиційний кредит сприяє розвитку підприємства-боржника, приносить вигоду самому кредитору та економіці загалом (рис. 2).

Вищенаведений рисунок засвідчує взаємозалежність між банками і підприємствами в процесі інвестиційного кредитування та впливу цього процесу на розвиток економіки загалом. Цей факт підтверджує, що проблема підвищення ресурсної ролі банківського кредиту як джерела відтворення основного капіталу потребує комплексного наукового вивчення і вироблення конкретних рекомендацій з метою виправлення ситуації, що склалася. Проте першочерговим завданням в цій ситуації є окреслення кола проблем, які стримують його розвиток в сучасних умовах.

Висновки. Отже, серед ключових проблем інвестиційного кредитування відтворення основного капіталу ми виділяємо такі:

- низький інвестиційний потенціал банківської системи України, рівень якого не відповідає потребам розвитку економіки;

- високий ризик інвестиційних проектів, обумовлений тривалими термінами їх реалізації, низькою конкурентоспроможністю продукції більшості підприємств на ринку, відсутністю досвіду діяльності у сфері реалізації інвестиційних проектів, а також недостатнім рівнем менеджменту значної кількості підприємств;

- низький рівень реального попиту на інвестиційні кредити, зумовлений високими процентними ставками за них, що не дає змогу підприємствам забезпечувати випуск конкурентоспроможної продукції;

- недосконалість нормативно-правового забезпечення інвестиційного кредитування.

Вирішення зазначених проблем потребує вжиття дієвих заходів з боку держави з метою підвищення дієвості інвестиційного кредитування в процесі відтворення основного капіталу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вовчак О. Інвестування: навч. посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2007. 544 с.
2. Грицай Т. Інвестиційне кредитування, його сутність та значення в сучасних умовах господарювання. Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 14. С. 7–10.
3. Пересада А., Майорова Т. Інвестиційне кредитування: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2002. 271 с.
4. Перзекє Н. Банковское инвестиционное кредитование как экономическая категория. Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». 2009. Т. 22 (61). № 1. С. 77–82.
5. Урванцева С. Інвестиційне кредитування як метод фінансування інвестиційних проектів. Економіст. 2014. № 11. С. 23–26.